

## Almuen og de »fornemte«

*I denne udvidede anmeldelse af Hørup i breve og digte ved Karsten Thorborg (Udgiverselskabet for Danmarks nyeste Historie, Akademisk Forlag, 1981), kredser dr.phil. Troels Fink Viggo Hørup ind som den venstre pol i det 19. århundredes sidste tredjedel, hvor Estrup var den højre. Begge ønskede de at skærpe modsætningerne.*

Dette er ikke i egentlig forstand en anmeldelse, men et resultat af de overvejelser, det nye af Karsten Thorborg udgivne stof til belysning af Hørups person har givet anledning til.

Viggo Hørup er en af de store og spændende skikkelser i det 19. århundredes historie. Han udfordrer stadig sine læsere med en journalistik, der adskiller sig fra næsten alt andet fra den tid ved stadig at være vårfriisk; og alt hvad der kan fremskaffes til at belyse hans personlighed er af interesse.

Mange har i tidens løb beskæftiget sig med Hørup, og det har været svært for dem at trænge ind til hans væsens kerne. Han var meget tilbageholdende om sine private forhold. For dem, der ønsker at forstå ham bedre, er den ugive af breve og digte, som er samlet og udgivet af Karsten Thorborg, af stor værdi. Udgaven er omhyggeligt kommenteret, og små tidsoversigter letter tilegnelsen. Samtidig har Thorborg skrevet en afhandling om ungdomsårene indtil 1873 (Historisk Tidsskrift bd. 80). Man kan med forventning se frem til flere afhandlinger i fortsættelse heraf.

Blandt de gengivne breve vil den altdominerende interesse samle sig om den korespondance, Hørup havde med sin kusine Henriette Steen. Hørup var i 1868 blevet gift med en anden kusine, den nogle år ældre Emma f. Holmsted. Hun var en af de første uddannede lærerinder i Danmark. To børn blev født i ægteskabet. I 1872 blev Hørup forelsket i den anden kusine, Henriette Steen; der udviklede sig mellem dem et kærlighedsforhold, som kom til at vare til hendes død i 1894. De breve, der er vekslet mellem disse to, er meget private, men Hørups dimension er så stor, at det føles forsvarligt, at brevene er blevet udgivet. Henriette Steen er bogens spændende og midtsamlende skikkelse.

Men her er det ikke privatlivet, der skal drages i forgrunden; derimod skal der gøres et forsøg på at uddrage af det nye stof, hvad der kan kaste lys over Hørup som offentlig personlighed.

Mange, der har skrevet om Hørup, har taget udgangspunkt i nogle artikler fra 1881 »De nationalliberale og dannelsen«. Artiklen bygger på personlige oplevelser fra dengang, Hørup som 11-års dreng kom ind fra landet for at gå i skole i København: »... i reglen var det embedsmænds og købstadfolks børn, altså for så vidt »vore egne«, der søgte ind i de nationalliberale skoler. Og kom der ved et træf en dreng fra landsbyen, så havde skolen nyhedens og højhedens overvældende magt og dannelsen sin altfortærende evne til at suge ham op og bringe ham til at forsvinde. Men send en fattig dreng derind med racens fjendskab i sit hjerte, med en stolt og ensom bevidsthed om at være mellem fremmede, mellem hjemmets og vennernes fjender. Lad ham erobre dannelsens midler uden at blive erobret deraf, og når han har lært at stå sig og holde de andre standen, vil han gå ud af denne skole med et stort mod på krigen og rustet til at føre den«.

Dette centrale udsagn er nu blevet suppleret gennem et brev, som Hørup i juni 1873 sendte til Henriette Steen. Man får her baggrunden for hans had til de nationalliberale trukket endnu skarpere op: »thi en proletar er jeg, tro det kun, og jeg hader Højre fra barndommen af, men siden er det vokset med mig. Måske kommer jeg dem ikke i petroleum, når du ikke kan lide det, men havde jeg dem så sandt på en balkon, svarer jeg ikke for, at jeg spurgte rakket, om de ville have dem døde eller levende. Ja, fra barndommen af, for Jens og Peer og Ole og hvad vi allesammen hed, vi rutschede ikke blot i slæde ned over bakkerne og legede so i hul, men mangt et alvorsord blev talt imod »de fornemte« og den lykke, de uretfærdigt svælgede i på de simples bekostning; det var lange tider ét stort emne at holde krigsråd om: at drengene fra bønderbyerne skulle drage til Frederiksværk og banke de fornemte drenge dér, og når så disse købstaddrenge kom i besøg hos bonden, vor nabo, så rygtedes det straks mellem byens drenge, og sagnet gik vide om de nye og forunderlige lege, de havde bragt med sig. Men vi proletarer stod udenfor og kiggede ind over havegærdet efter herligheden: det svælg, der ligger de dannede og os andre imellem, er umådeligt, og proletariatet bygger det hver dag med sky og fjendsk mistænksomhed. Med de præmisser kom jeg ind her i skolen, pludselig mellem 30 fjender, en indianer ville forstå det. Husch, hvor jeg tog i, det gjaldt de simples ære imod de fremmede, fine, fjenderne. Det var en rigtig karakteristik af situationen, hvormed et asen af en lærer hilste det første avancement: »Fy skam jer drenge, vil I lade jer lumpe af en bonde«, ja, lumpe af en bonde; en indianer ville forstå det og måske en jøde. Siden den tid har krigen været stående mellem mig og hele den race«.

Videre fortæller Hørup, efter at det var kommet til slagsmål på legepladsen: »jeg var en meget venneløs dreng, og dertil plaget af utålelig hjemvé, som i flere år gjorde Lyngby landevej til min stadige spadseretur; det var jo den vej, der førte hjemad«, og han fortsatte: »mere lurvet dreng har aldrig trasket afsted i bundløse sko, om vinteren uden overfrakke, end jeg, når jeg smøg mig hjem gennem smågaderne aldeles sikker på, at alle folk foragtede mig, fordi jeg ingen overfrakke havde på; venligt så jeg ikke på de fine drenge; mit bedste ræsonnement var: du er dog en dux, og du skal lumpe dem.

Derhjemme var jeg endnu mere ensom end i skolen, kolde hjerter, uden sympati og forståelse; en mindre ømskindet stolthed end min havde dog hver dag forstået, at han var proletar, der fik sin føde hos gode mennesker for halv betaling. Men hvilken rasende udvikling, hvilken pludselig omvæltning i alle tanker og forestillinger, hvilken bitter livsanskuelse, bygget i et par måneder til at være for livet. Og så var jeg blød som voks, så kælen som en lille pige, med en sugende længsel efter kærlighed, som jeg betroede månen, stjernerne og træerne i Kongens have.

Da jeg kom hjem i ferien, stod Peer, Jens og Ole og kiggede over havegården; jeg hørte nu til de fornemte, og de sagde »han« til mig, når jeg talte med dem. Det var til at blive gal over, jeg som i mine krigeriske drømme så tit havde ført dem sejrrikt gennem hovedstadens gader, jeg som havde talt så begejstrede ord til dem, mens vi drog frem ad Lyngbyvejen, og som på Nørrebro havde leveret slag, der ganske svarede til kampen mellem Condé og Turenne. Det var ellers Peer, Jens og Ole, der stemte imod mig ved sidste valg (Frederiksværk sept. 1872), men nu bliver jeg ikke gal over det«. Denne følelse af at være proletar havde næppe nogen reel baggrund, men følelsen var ikke desto mindre dybt forankret.

Hvis man i kort begreb skal opstille paradokset i Hørups politiske gerning, kan det udtrykkes således, at han ville hævne den tilsidesættelse, som Peer og Ole og Jens havde været udsat for af de »fornemte«; han ville lære de fornemte at kende indefra for at ødelægge dem. Men ved at tilegne sig de »fornemte«s dannelse blev Viggo fremmed for Peer og Jens og Ole. Han ville rejse den danske landalmue til selvbevidsthed. Men i det hjemlige Torpmagle ved Arresø var der ingen repræsentanter for landalmuens egentlige modstandere, godsejerne. Dem havde Hørup ikke så meget imod, de var rationelt tænkende som han selv; han så problemet mere som et dannelsesproblem end som en social konflikt, derfor det fortsatte felttog mod de nationalliberale.

I sin kamp for at hæve landalmuen fik han konkurrence fra de grundtvigianere, som han foragtede næsten lige så meget som hovedmodstanderne. Han forstod ikke Grundtvigs ideer. På langt sigt blev hans indsats i virkeligheden at flytte dannelsens skel fra de nationalliberale til det moderne gennembruds mænd. Han endte derfor langt fra sit udgangspunkt. I kampen mod de nationalliberale vandt han ret hurtigt en overlegen sejr; deres dannelseshovmod blev brudt. Men det kunne Peer og Ole og Jens stort set være ret ligeglade med. I bred forstand sluttede den danske bondestand op om andre førere, ikke mindst om Christen Berg og Frede Bojsen.

Da Estrup kom til magten, modtog Hørup ham til at begynde med forholdsvis venligt. Han forstod ikke, hvilken risiko en godsejrerregering betød. I slutningen af 1880'erne forsøgte Hørup ligefrem at nærme sig Estrup på et rent agrar-protektionistisk grundlag.

Hørup havde nu engang stirret sig blind på de nationalliberale, og han blev hængende i gamle forestillinger. I oktober 1882 holdt han et foredrag i det nystiftede Studentersamfund. En af Venstres akademiske tilhængere V. Pingel skrev til Georg Brandes om foredraget: det var åndfuldt og vittigt, som man kunne vente. »Han talte om det glædelige i den store kamp mellem by og land, den naturlige udjævningsproces mellem bønder og borgere. Han mente, at nu var vi omtrent nået til det punkt, da vædskerne i de to samkvemshavende kar var kommet i ligevægt. Bønderne havde nu tilkæmpet sig byboernes respekt, og de specielle Hovedstads-venstre: det socialistiske og det litterære, ville snart finde deres plads inden for det store landlige Venstres ramme. Hans betragtninger forekom mig forresten at være noget vel abstrakte, idealistiske og optimistiske. Således ville han slet ikke tillægge modsætningen mellem gårdmænd og husmænd nogen betydning« (Georg og Edv. Brandes Brevveksling bd. 3, s. 359).

Et yderligere vidnesbyrd om Hørups generelle opfattelse har man i et stykke, Hørup skrev i 1884. Han gav her et udsyn over den politik, der var ført, siden han fra 1872 var begyndt at tage del i det politiske liv. Redegørelsen blev ikke trykt, før den i 1902 kom som indledning til samlingen »Viggo Hørup i skrift og tale« 1-3.

Tankegangen fra de ovenfor citerede breve er her fortsat. Han forklarer her, hvorledes han, uden at nævne dem, kæmpede for Peer, Ole og Jens: »Det var en lavere race, der skulle op mod en højere, en uafhængighedskrig, hvor fordringen om ligeberettigelse stredes med følelsen af mangel på jævnbyrdighed. Det mægtige parti (dvs. de nationalliberale) måtte gøres til et gammelt, skrøbeligt og brøstfældigt parti«. Dette var

sådan set en forholdsvis let opgave, for det nationalliberale parti var vitterlig gammelt og brøstfældigt, men i 1884 havde Hørup mærkelig nok ikke blik for, at et nyt, ungt og kampberedt Højre var ved at organisere sig. Ved årsskiftet i 1882-83 havde dette organisationarbejde taget fart. Højre i landsting og folketing, godsejere og nationalliberale sluttede sig sammen og fik en udbygget vælgerorganisation, langt mere effektiv end den, det splittede Venstre rådede over.

Man kan roligt hævde, at Hørup havde ringe analytisk begavelse; han var frem for alt agitator, med evne til at forenkle og udhamre de enkle skarpe sætninger.

Valgmåden: flertalsvalg i enkeltmandskredse var til stor ulempe for højrepartiet; derfor kom den egentlige styrke ikke til udtryk på valgdage, ej heller i 1884, da Venstre vandt en overvældende sejr i mandater. København syntes gået i skred. Men valget gav højreagitationen ny kraft: Estrup blev nu Højres høvding. I fællesskab satte han og partiet Københavns landbefæstning øverst på programmet, selv om den måtte gennemtrufes ved provisoriske finanslove.

Hørup havde gjort, hvad han kunne, for at forhindre moderate kræfter i folketing og landsting i at forhandle Estrup væk. Han ville konfrontation men kun i kampen om den offentlige mening. Ikke-partiparlamentariske handlinger ville han ikke anbefale. Sammen med Berg radikaliserede han en stor del af venstrevælgerne og satte derved skræk i de lokale venstre-folketingsmænd. Det lykkedes Berg og Hørup at skærpe modsætningerne, men det lykkedes ikke at få fremtvinget »et ministerium båret af en ny offentlig mening«, som han formulerede det i 1884.

Dertil var tiden ikke moden, og dertil savnede Hørup dybere indsigt i, hvad der virkelig rørte sig i folket. Hørup forstod som nævnt ikke Grundtvigs indsats og betydning og eftervirkningerne deraf. Selv havde han indgående studeret Søren Kierkegaard og havde været tiltalt af dennes absolutte krav. Grundtvigs lære var for Hørup nærmest en udvandet nationalliberalisme.

På sin Jyllandsfærd i 1878 havde han ellers fået en chance for at møde grundtvigianerne. I et brev til Henriette Steen 25. juli 1878 gav han en levende beskrivelse: »Kæreste du – jeg har fri i dag, sidder og driver i en ærkegrundtvigiansk præstegård en milsvej fra Hjørring, drikker mælk og ryger tobak og snakker blødt. Om en times tid vil huset og haven blive smækfuld af indbudte trofaste, så kommer det an på, hvordan man klarer sig. Stillingen er den, at jeg lader mig forkæle og gøre kur til; alle disse hjertemennesker har en oprigtig tilbøjelighed til at gøre noget hjerteligt ud af mig, og hvorfor skulle det ikke lykkes for dem?«

På dette retoriske spørgsmål kan man roligt svare negativt. Det lykkedes ikke. Hørup forstod ikke det grundtvigske frisind, fordi han stirrede sig blind på den måde, grundtvigianerne forvaltede, hvad man kan kalde kulturarven. I 1884 skrev Hørup »Grundtvigianerne er som »åndsmagt« det første halve århundredes fantastiske kultur lavet til for menigmand; den er som politik nationalliberalismen omsat til folkebrug. I det øjeblik, vi skulle bruge bonderealismen, fristede vi den komiske vanskabne, at samme realisme forvandlede sig til idealisme. Pumpende efter sund sans og rent materielle interesser fik vi spandene fulde af den gamle, fantastiske kulturs spildevand ... Heldigvis havde nationalliberalismen tabt evnen til at skønne sit eget, ellers ville den have sagt: dette er vort altsammen, kom i vore arme o! poesi, o! eventyr, o! nationalitet, o! landsoldat, o! alle hjertets og åndens dunkle rørelser. Men nationalliberalismen var ingenting længere, bare fin, og grundtvigianismen var simpel. Over denne åndfulde modsætning mellem fint og simpelt dannedes et fjendskab, som vil holde, indtil nationalliberalismen taber sin sidste stolthed og gør sig gemen med halvdannelsen ... Grundtvigianismens simple folk er delvis også venstrepolitikens simple folk. De har ligeberettigelsen fælles, de er ens om den sociale revolution. I de grundtvigske menigheder kæmper bondenaturen en sejr mod den seminaristisk-præstelige civilisation. Skiftevis sejrer bonderealismen og den demokratiske politik, skiftevis igen højskoleidealismen og den nationalliberale æstetik. Jeg har lempelig søgt at hjælpe det demokratiske element til overmagten. Jeg har arbejdet sammen med dem uden at snakke dem efter munden. Grundtvigianismen er så meget af en jargon, at det at vænne dem af med jargonen næsten er at omvende dem .. Militarismen er de grundtvigske bønders skillevej. På dette punkt vil det blive afgjort, om vi skal have en ny nationalliberalisme eller et demokrati ... Da det viste sig, at militarismen var så stærk, at end ikke ministeriet Estrup kunne holde den nede, da der i 1880 under selve det provisoriske ministerium vedtoges hær- og sølove, der forøgede budgettet med en million årlig, var der ikke længere tid til at tøve. Jeg kastede de »vandrende lirekasser« ud i Århus den 17. januar 1882 og forfulgte sagen med artikler i »Morgenbladet« og taler i folketinget 29. marts 1883 »Hvad kan det nytte«.

Denne redegørelse er citeret så udførligt, fordi den kan belyse Hørups begrænsning. Han forstod ikke, at det grundtvigske bondedemokrati repræsenterede et frisind og en rummelighed, der gik langt ud over, hvad han forstod ved demokratiet. Edvard Brandes var aldrig blevet valgt på Langeland uden grundtvigianernes frisind, ikke mindst som det kom til udtryk på højskolerne. Disse skolers betydning forstod Hørup slet ikke.

Nok byggede højskolerne på det gamle kulturgrundlag, men de havde en funktion, som blev af største betydning for Ole, Peer og Jens og især deres børn. Højskolerne myndiggjorde en hel generation, gjorde unge bønderkarle til selvbevidste og engagerede borgere. Devisen var ikke som hos Hørup, at en lavere race skulle op mod en højere, men at der skulle være »lige værdighed i borg og hytte«, og at »få skulle have for meget og færre for lidt«. Den følelse af mindreværd, som prægede den danske almuebefolkning i hele det 19. århundrede, blev snarere overvundet gennem højskolen end gennem Hørups politiske agitation. Hørup kunne harcellere over hjertets og åndens dunkle rørelser, men Ole, Jens og Peer og igen engang især deres børn kunne ikke nøjes med »rent materielle interesser«. De havde også brug for idealer ud over det rent rationelt begrundede. Ole, Peer og Jens kunne være ret ligeglade med, om den københavnske intelligens svingede fra de nationalliberale til det moderne gennembruds mænd. Man kan undre sig over, at Hørups had til de nationalliberale var så stort, at han ikke kunne finde frem til et fast fællesskab med den grundtvigske bevægelse, så meget mere som delingen mellem højre-grundtvigianere og venstre-grundtvigianere allerede var fuldbyrdet i løbet af 1870'erne. For Hørup var grundtvigianerne identiske med det »moderate« Venstre. Indtil 1883 havde han sammen med Berg bekæmpet de moderate, og 1883 kom det til et brud mellem dem. En artikel, som Edvard Brandes i 1883 havde skrevet i »Morgenbladet« til Grundtvigs 100-årsdag, var en medvirkende årsag dertil, men bruddet mellem Berg og Hørup havde derudover mange årsager, der iblandt også forsvaret. Berg var en varm forsvarsven, men af forsvar uden fæstninger. Op til og efter bruddet med Berg kunne Hørup nu rette skytset mod det, han kaldte »militarismen«. Her begyndte hans selvstændige indsats i dansk politik. Det er hans holdning til »militarismen«, der huskes, og som lagde grunden til den senere radikale forsvarspolitik. »Militarisme« var et glimrende udtryk til brug i en agitation, men vanskeligt at analysere. Hørup nævner hær- og søværnslovene i 1880 som vendepunkt, men det var love, der bestemt ikke var særlig militaristiske; Hørup havde selv i 1880 sammen med Berg været parat til at vedtage en hærlov af omtrent samme karakter. Derimod var befæstningen udtryk for »militarisme«, men i kampen mod Københavns befæstning kunne hele Venstre samles; det blev ikke en skillevej for de grundtvigske bønder, som han troede. Her var der ingen særstilling for Hørup.

Valget til folketinget i 1884 betød som nævnt Venstres hidtil største succes: København, der hidtil havde været en højborg for Højre, blev halvejs vundet for Venstre i samarbejde med socialdemokraterne. Det

var et resultat, der ganske særlig kunne glæde Hørup, der dermed fik en gunstig situation for det nye blad Politiken, som han sammen med Edvard Brandes begyndte at udgive i efteråret 1884.

Men Hørup og andre venstreledere overdrev sejrens betydning. Som nævnt gav valgmåden i høj grad udslaget. Små flertal kunne blive afgørende i de enkelte kredse. Højre var ikke knust, tværtimod, modsætningerne blev tilspidset. I 1885 blæste Estrup og Højre på folketingets flertal, og en provisorisk finanslov blev resultatet. Hørup havde gjort, hvad han kunne, for at puste til ilden. Men da provisoriet var en kendsgerning, stod han lige så hjælpeløs og rådvild som andre venstreledere. Han ønskede ikke, at de mange rifler skulle bruges, og han var imod at lade harmen udløses i skattenægtelse. Tålmodig afventen var hans devise. I videre forstand var Hørup kørt fast. I løbet af et par år drog han så konsekvensen, ændrede taktik, idet han søgte forlig med den Estrup, som han havde bekæmpet så voldsomt. Det var samtidig et forsøg på at splitte Højre: han ville samarbejde med den agrare fløj og acceptere Estrup som regeringsleder. Men bag den taktiske signalforandring var der konsekvens i holdningen over for det moderate Venstre. Det ville han stadig holde afstand til. De moderate venstremænd var mere bestemte i kampen mod Estrup, og de så stadig en mulighed i et samarbejde med det moderate Højre. I artikeludgaven »Hørup i skrift og tale« finder man kun sparsomme spor af denne fase i Hørups politik, da han søgte forlig med Estrup og »bekæmpede margarinen«. Denne fase i hans politiske liv er ret indgående behandlet i en artikel af Jørgen Holst-Jensen om »Smørkrigen« (Jyske Samlinger, 5.rk., bd.7, 1946).

Smørkrigen betød agrarprotektionisme af reneste vand. Det var ikke Oles, Peers og Jens' interesser, der her blev varetaget, men storlandbrugets, specielt godsejernes. I Thorborgs brevsamling er der kun få elementer, der oplyser denne »sammenrotning« mod de økonomisk svage i samfundet. Et brev fra den moderate venstrepolitiker Frede Bojsen i 1887 vidner om et forsøg på at finde et fælles forligsprogram. Men da Bojsen havde nævnt den gamle nationalliberale politiker A.F. Krieger som mulig samarbejdspartner, så Hørup rødt: det kunne han slet ikke tænke sig. Det stred mod den faste linje i hans politik, kampen mod de nationalliberale og deres delvise arvtagere, de moderate grundtvigianere. Et forlig med Estrup skulle være uden om De moderate.

Forhandlingerne med Estrup endte i foråret 1888, uden at der var opnået enighed. Hørup havde i denne periode et samarbejde med grev Holstein-Ledreborg, der tidligere havde hørt til de moderate. I 1890 sagde grev Holstein skuffet farvel til folketinget, og den tvivl, der i årene



1886-88 var sået i offentligheden ved Hørups politiske krumspring, gav sig i 1892 det udslag, at Hørup ikke blev genvalgt i Køgekredsen, som han havde repræsenteret siden 1876. Det var en bitter stund. Valget i 1892 var en sejr for det moderate Venstre, der nu fik styrke til at gå i samarbejde med de moderate højrekræfter om en reformpolitik, hvis yderste konsekvens det skulle være at få Estrup fjernet. Dette skete efter forliget i 1894.

Hørup havde hurtigt glemt det lille mellem spil om smørkrigen og forligsforhandlingerne, og han døbte de moderate politikere »sammensmeltere«. Med dyb indignation forfulgte han »sammensmelterne« og det »rådne« forlig. Men nu var han uden for praktisk politik; han blev på en måde sekundant for det nyopdukkende politiske talent J.C. Christensen, der uden at kompromittere sig drog alle fordele af forliget. Hvad Hørup og de andre venstreledere ikke havde magtet, lykkedes for Bergs arvtager J.C. Christensen: et stort, stærkt venstreparti dominerede fra 1895 folketinget. Hørups egen politiske rolle var udspillet med valget i 1892. Men for den offentlige mening fik Politiken en stor og afgørende betydning. Mildnet og modnet kunne Hørup i sine senere år i glimrende artikler vurdere den udvikling, han havde været med i.

I denne periode, hvor han gled ud af praktisk politik, havde han store personlige sorger. Hans søn Svend blev som ganske ung ramt af en uhelbredelig sindssygdom. Den brød ud, da Hørup i vinteren 1889-90 sad i fængsel for en artikel, som han for øvrigt ikke selv havde skrevet. Om sønnens skæbne skrev han i et brev: »... Denne snigende væmmelige ulykke kryber jeg for, den gør mig modfalden og bange. At de spærrer mig inde, synes jeg er rimeligt nok; det er jo krig, og det gør mig ikke mere end bag på min hånd – løjer og langkål – men hvorfor skæbnen skal slå sig sammen med disse spidsborgere ... om at falde mig i ryggen med denne afskyelige trussel, det ved jeg ikke, nej det ved jeg ikke« (7.12.1889).

Synet på begrebet skæbne uddybede han i et brev fra samme tid til Henriette Steen. Foranledningen var et manuskript til et skuespil, som Henriette Steen havde sendt ham til bedømmelse. Han skrev her: »Alle vi, som ikke tror på guder, tror desto mere på skæbnen. Jeg har altid troet på en hemmelig balance, en slags retfærdighed bagved tingene, at intet er gratis, men at livet kræver sin betaling kontant. Derfor tager jeg mod ondt og godt med et vist jævnsind, fordi det gode koster noget, og det onde betaler noget, og derfor bliver jeg kun urolig, når regningen forvirres, når der er svig i balancen, åger og blodsugeri. Egentlig tror jeg

det måske ikke, men jeg lever på det« (21.12.1889). Nærmere kommer man nok ikke til hans livsanskuelse.

De følgende år gav flere hårde skæbneslag. 2. januar 1894 døde Henriette Steen. Det fremgår af brevene mellem dem, hvad de betød for hinanden. Men antallet af breve er så begrænset, at der ikke kan etableres en sammenhængende opfattelse. Det er derfor af stor værdi, at Karsten Thorborg i udgivelsen også har medtaget nogle erindringsblade, skrevet af en nær kollega og veninde til Henriette Steen, den naturhistoriske forfatterinde Birgitte Møller. Disse blade giver en forbindende tekst til de mange tilfældige pluk, som brevene mellem Henriette Steen og Hørup udgør.

En yderligere vanskelighed ved arbejdet med brevene ligger i det forhold, at de ofte er kryptiske. Hendes breve forekommer mig væsentlig bedre skrevet end Hørups. Hos ham ligesom falder billederne over hinanden. Vrangsiden af deres forhold har Hørup forsøgt at skildre i novelleform; også dette er taget med. Stykket har han kaldt »Pæglekroen«. To elskende, der må holde deres kærlighed hemmelig, opholder sig i en kro på Amager. De opdager, at en fælles bekendt også er på kroen, men han er beruset og drager afsted, uden at det er kommet til genkendelse.

Når man på grundlag af breve, og hvad der ellers er kendt om Hørups journalistiske og politiske indsats, skal gøre regnebrættet op, står Hørup som den venstre pol i det 19. århundredes sidste tredjedel, mens Estrup står som den højre. Hørup ville en ny social rangfordeling, Estrup ville med næb og kløer bevare den gamle. Estrup bekæmpede fra højre de moderate kræfter der ville forlig efter 1866-grundlovens ånd; Hørup bekæmpede dem fra venstre. Begge ønskede de at skærpe modsætningerne, Estrup fordi en moderat reformpolitik var den største risiko for den gamle magtfordeling, Hørup fordi han arbejdede for demokratiets totale sejr. For ham var reformpolitik underordnet i forhold til det at radikaliserer befolkningen. Radikaliseringen lykkedes, men andre høstede frugterne. Hørup havde begyndt sit felttog for at hævne Jens og Peer og Ole på de nationalliberale; han forstod ikke, at også grundtvigianerne ville komme de tre bondedrenge til hjælp. For Hørup var og blev grundtvigianerne en modstander på linje med de nationalliberale, og i sit egentlige mål i forhold til landalmuen blev Hørup agterudsejlet af grundtvigianerne, men i København slog han de nationalliberale, vandt mange af deres direkte efterkommere og gjorde dem til demokrater.

Det var vel Hørups største indsats at vinde København for demokratiet. I denne kamp sejrede den lille dreng fra Torpmagle, men det var kun en del af det, han ville.